Notiser

Rapport från en rättegång i Turkiet

I samband med kuppförsöket i Turkiet den 15 juli 2016 utlyste den turkiska regeringen undantagstillstånd i landet som gav regeringen och presidenten rätt att införa lagar och begränsa rättigheter och friheter utan parlamentets godkännande. President Erdogan utfärdade ett antal dekret under undantagstillståndet som gjorde det möjligt att avsätta och frihetsberöva tusentals domare under påstående om kopplingar till terrorverksamhet. Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter har anfört att det är ett oproportionerligt stort antal personer som drabbats av uppsägningar och gripanden efter kuppförsöket och att tillämpningen av dekreten är godtycklig och brister i rättssäkerhet. Europarådets rådgivande organ för konstitutionella och andra rättsliga frågor, Venedigkommissionen, har uttalat att de åtgärder som vidtagits genom dekreten, såsom avskedande av offentliganställda och konfiskering av tillgångar, inte haft stöd i turkisk lag. Undantagstillståndet upphävdes i juli 2018.[1]

Såväl Internationella Domareunionen, IAJ, som Europeiska Domareunionen, EAJ, har engagerat sig i de turkiska domarnas situation. EAJ har t.ex. inrättat en fond för att stötta domare som avsatts och därmed förlorat sin försörjning på grund av sin kamp för domstolarnas oberoende. Medlen används inte bara till advokatarvoden etc. utan också till att stötta domarnas familjer. I många fall har nämligen också domarens maka/make förlorat sitt arbete och barn stängts av från skolor och universitet. I samband med det sammanträde under en rättegång som vi nu rapporterar om berättade en domare att ingen vill anställa en avsatt domare eller dennes maka/make ens för enklare sysslor, av rädsla för repressalier.

Murat Arslan arbetade tidigare som domare i den turkiska författningsdomstolen och var från och med 2011 ordförande för det turkiska domareförbundet, YARSAV. Efter kuppförsöket upplöstes förbundet av president Erdogan och omkring en tredjedel av alla domare och åklagare, ca 4 000 personer, avsattes och frihetsberövades i avvaktan på rättegång. Idag är cirka 1 200 av dem fortfarande frihetsberövade. Flera hundra domare är dömda till långa fängelsestraff, mellan 6 och 15 års fängelse, för terrorverksamhet.

Murat Arslan greps i oktober 2016 och har suttit frihetsberövad sedan dess. Som ordförande för YARSAV arbetade Murat Arslan mycket aktivt med frågor om mänskliga rättigheter och för självständiga och oberoende domstolar, något som han 2017 tilldelades Europarådets Vaclav Havel-pris för. Murat Arslan har visat ett stort mod och blivit något av en frontfigur för de frihetsberövade domarna i Turkiet. Rättegången mot honom har därför väckt stor uppmärksamhet både i Turkiet och i andra länder.[2] I

[1] Uppgifterna är hämtade från Utrikesdepartementets rapport Mänskliga rättigheter, demokrati och rättstatens principer i Turkiet 2015–2016, s. 3.

[2] Se bl.a. EAJ, AEAJ, MEDEL och J4J, Statement of plattform, 19 januari 2019, *Criminal conviction of Mr Murat Arslan*. http://www.iaj-uim.org/documents/. Manuel Soares, President of the Association of Portuguese Judges, 30 januari 2019, *The lion that the hyenas did not kill*, Público. http://www.iaj-uim.org/documents/. Groupement des magistrats Luxembourgeois, *Le Groupement des Magistrats Luxembourgeois au soutien du juge turc Murat Arslan*, 24 januari 2019. http://www.iaj-uim.org/documents/. Den norske Helsingforskomité, *European human rights prize to Turkish judge*, 10 oktober 2017. https://www.nhc.no/european-human-rights-prize-to-turkish-judge/. Magistrats Européens pour la Démocratie et les Libertés, Ingrid Heinlein, *Report of MEDEL´s observer to the ongoing trial of Murat Arslan, President of YARSAV*, 21 februari 2018. https://www.medelnet.eu/index.php/situation-in-

slutet av 2018 deltog vi som observatörer vid delar av förhandlingen för Svenska domareförbundets räkning.

Rättegången mot Murat Arslan inleddes den 2 november 2017 i en brottmålsdomstol i Ankara. Han var, i likhet med tusentalet andra domare, åtalad för att ha varit aktiv medlem av FETÖ/PDY (”Fethullah Terror Organization/Parallel State Organization”), det som tidigare kallades Gülenrörelsen. President Erdogan betraktar FETÖ/PDY som en terrororganisation med målsättning att infiltrera statliga institutioner, bl.a. rättsväsendet. President Erdogan anser också att det var FETÖ/PDY som låg bakom kuppförsöket 2016 medan andra menar att det var Erdogan som iscensatte kuppförsöket för att få en anledning att ”rensa ut” domare och andra statsanställda som inte ansågs lojala. I detta sammanhang kan nämnas att EU har haft synpunkter på att turkisk lag har en alltför svepande definition av terrorism som inte gör tydlig åtskillnad mellan politiska åsikter och användandet av våld. President Erdogan har anklagats för att trivialisera begreppet genom att anklaga i stort sett alla kritiker för att vara förrädare eller terrorister. Den turkiska terrorlagen är en nyckelfråga i landets förhållande till EU.[3]

Murat Arslan företräddes av advokaten Öyku Didem Aydin och ett antal bisittare. Öyku Didem Aydin är, förutom advokat, också ordförande för Lawyers without Borders i Turkiet. Hon är vidare professor vid Hacette-universitetet i Ankara och tidigare medlem av Venedigkommissionen. Murat Arslan var såtillvida i en betydligt bättre situation än många av hans kollegor som ofta har haft svårt att hitta en advokat som är villig att företräda dem. Advokaterna är enligt uppgift rädda för att också associeras med FETÖ/PDY, med allt vad det kan innebära, och om en advokat åtar sig försvararuppdraget är det oftast på villkor att han eller hon får dubbelt eller tredubbelt arvode. Vi fick tillfälle att träffa Öyku Didem Aydin efter ett sammanträde och hon berättade då att hon vid flera tillfällen fått motta hot som hon anser vara direkt kopplade till hennes uppdrag som Murat Arslans försvarare.

Sammanträdet vid domstolen den 7 december 2018 var det sjätte i ordningen. Innan sammanträdet började gavs möjlighet att gå in i rättssalen och hälsa på Murat Arslan, vilket vi gjorde. Sammanträdet var offentligt och det var ett stort antal åhörare på plats, både från Turkiet och från andra länder. Domstolen bestod av tre ledamöter som satt på ett podium i ena änden av salen. Ordföranden var ny för dagen och hade alltså inte hört den muntliga bevisning som presenterats vid tidigare sammanträden. Ingen av domstolens tre ledamöter hade varit närvarande vid samtliga rättegångstillfällen trots att det enligt turkisk lag krävs att rättens ledamöter ska vara personligen närvarande under hela huvudförhandlingen. Försvaret invände mot detta men utan framgång. På domarnas högra sida, vid samma podium, satt åklagaren. Åklagaren kom in i och lämnade rättssalen tillsammans med domarna. Försvaret invände även mot detta men inte heller denna gång med någon framgång. Det förhållandet att det finns en nära koppling mellan åklagare och domare är för övrigt något som Turkiet har fått skarp kritik för av EU i förhandlingarna om medlemskap.

Åtalet mot Murat Arslan var, i likhet med åtalen mot ett stort antal andra domare, uppbyggt i första hand kring påståenden om att han använt sig av en krypterad chattapplikation, Bylock. Högsta appellationsdomstolen i Turkiet har i september 2017 beslutat att användandet av chattapplikationen Bylock utgör ett prima facie-bevis för medlemskap i

turkey/427-report-of-medel-s-observer-to-the-ongoing-trial-of-murat-arslan-president-of-yarsav-in-german-and-english.

[3] Utrikespolitiska institutets landguide.

FETÖ/PDY.[4] Murat Arslan förnekade att han använt sig av Bylock och åberopade bevisning till stöd för detta men bevisningen avvisades av domstolen. Åtalet byggde vidare på ett anonymt vittne som sade sig veta att Murat Arslan varit en aktiv FETÖ/PDY-medlem. Samma vittne sägs ha förekommit i andra rättegångar mot avsatta domare. Enligt uppgift är det inte ovanligt att åklagare använder sig av anonyma vittnen, i detta fall domare som själva är åtalade för samma brott, som kan påräkna mildare straff eller till och med åtalseftergift som ”betalning” för vittnesmålet. Försvaret framställde en mängd yrkanden kring detta, bland annat att det anonyma vittnet skulle höras inför domstolen, men alla yrkanden avslogs. Det enda yrkande som bifölls var ett yrkande från försvaret om förlängd tid för förberedelse. Det var tidigare bestämt att domen skulle avkunnas vid sammanträdets slut men så blev det inte utan domstolen bestämde att ett sjunde och sista sammanträde skulle äga rum den 7 januari 2019. Sammanträdet avslutades med att domstolen avslog Murat Arslans yrkande om att bli försatt på fri fot i avvaktan på domen. Enligt en bestämmelse i turkisk strafflag får en person inte hållas frihetsberövad mer än två år om det inte finns särskilda skäl. Domstolen redogjorde inte närmare för vilka de särskilda skälen var utan hänvisade till det allvarliga brott Murat Arslan var åtalad för och den starka bevisning som fanns mot honom.

Sammanträdet den 7 januari 2019 blev inställt och ett sista sammanträde hölls istället den 18 januari 2019. Mot slutet av sammanträdet framställde försvaret en jävsinvändning mot domstolen under åberopande av att rätten inte var opartisk. Frågor om jäv ska enligt turkisk lag prövas av en annan domstol men jävsinvändningen avslogs av sittande rätt. Murat Arslans advokater bestämde sig då för att frånträda sina uppdrag med omedelbar verkan. Med hänvisning till de allvarliga brott som Murat Arslan stod åtalad för uppkom frågan om en ny försvarare skulle utses för honom. Till och med åklagaren i målet understödde denna tanke men rätten avslog även detta yrkande och avkunnade därefter dom.[5] Murat Arslan dömdes för medlemskap i terrororganisation till 10 års fängelse.

Murat Arslan har, enligt hans tidigare försvarare, fram till dess domen avkunnades suttit på en anstalt en dryg timmes bilresa från Ankara där han har sin familj. Han har delat en cell avsedd för åtta personer med 23 andra intagna. Cellen är ca 35 kvm stor och rymmer 16 sovplatser, vilket innebär att de varit tvungna att sova i skift. Efter det att domen avkunnats har Murat Arslan, också det enligt hans tidigare försvarare, sannolikt förflyttats till en annan anstalt på längre avstånd från Ankara.

Murat Arslans situation är representativ för ett mycket stort antal andra domares situation i Turkiet just nu. Även om han varit priviligierad såtillvida att han hittills har haft en engagerad advokat som företrätt honom har detta knappast hjälpt honom särskilt mycket. Den turkiska domarkåren består idag dels av ett stort antal nyutnämnda yngre domare som ersatt de domare som avsatts, dels av domare som fått behålla sina tjänster efter kuppförsöket. Domarna är oroliga för att själva bli associerade med FETÖ/PDY om de dömer till fördel för kollegor som åtalats för terrorbrott. Detta i kombination med att målbalanserna i de turkiska domstolarna är mycket höga gör att många i Murat Arslans situation anser det vara meningslöst att överklaga till högre instans. Att de nationella rättsmedlen inte uttömts innebär emellertid att Europadomstolen inte kan pröva klagomål i dessa frågor. Sommaren 2018 hade domstolen mottagit drygt

[4] US Department of State, *Turkey 2017 Human Rights Report*. https://www.state.gov/documents/organization/277471.pdf.

[5] Uppgifterna om sammanträdet den 18 januari 2019 är hämtade från en rapport från IAJ: https://www.iaj-uim.org/news/murat-arslan-sentenced-to-10-yrs-prison-by-a-turkish-court/.

33 000 klagomål relaterade till artikel 6 (rätten till en rättvis rättegång). De allra flesta klagomålen har avvisats av Europadomstolen på den grunden att de nationella rättsmedlen inte uttömts.

Rättsväsendet i Turkiet präglas av bristande oberoende och korruption. Även om regeringens reformer i början av 2000-talet ledde till framsteg har reformviljan försvagats avsevärt på senare år. En tydlig försämring av rättssäkerheten har skett efter kuppförsöket 2016 och det står klart att rätten till en rättvis rättegång har urholkats. Rättegången mot Murat Arslan är ett tydligt exempel på det.

Sandra Moradi och Ylva Osvald